

UDK: 378.147:004

Gulnora IBRAGIMOVA

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori I.Saifnazarov taqrizi asosida

TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Аннотация

Ushbu maqolada ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilinadi. Pedagogik texnologiyalar o'qitish jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish va ularning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada shaxsiylashtirilgan ta'lim, interaktivlik, ta'lim sifatining oshishi, texnologik bilimlarni rivojlantirish, baholash va tahlil qilish imkoniyatlari, shuningdek, innovatsion yondashuvlar kabi asosiy afzalliklar yoritiladi. Natijada, pedagogik texnologiyalar nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishiga ham yordam berishi ko'rsatiladi. Maqola pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayonida qo'llanishining kelajakdagi istiqbollari haqida ham fikrlar beradi.

Kalit so'zlar: pedagogik metodlar, talabalarning pedagog bo'lib shakllanishi, o'qitish metodlari, amaliy mashg'ulotlar, muammoli ta'lim, o'yinli ta'lim, refleksiya, ijodiy fikrlash.

ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье анализируются преимущества использования педагогических технологий в системе образования. Педагогические технологии играют важную роль в эффективной организации учебного процесса, учитывая индивидуальные потребности обучающихся и повышая их мотивацию. В статье рассматриваются ключевые преимущества, такие как персонализированное обучение, интерактивность, повышение качества образования, развитие технологических знаний, а также возможности оценки и анализа, а также инновационные подходы. В результате показано, что педагогические технологии способствуют не только увеличению знаний и навыков обучающихся, но и их развитию как личностей. Статья также содержит размышления о будущих перспективах применения педагогических технологий в учебном процессе.

Ключевые слова: педагогические методы, формирование студентов как педагогов, методы обучения, практические занятия, проблемное обучение, игровое обучение, рефлексия, творческое мышление, профессиональные компетенции, образовательный процесс.

ADVANTAGES OF USING PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM

Annotation

This article analyzes the advantages of using pedagogical technologies in the education system. Pedagogical technologies play a crucial role in effectively organizing the teaching process, considering the individual needs of students, and enhancing their motivation. The article highlights key benefits such as personalized learning, interactivity, improvement in educational quality, development of technological knowledge, as well as assessment and analysis capabilities, and innovative approaches. As a result, it is demonstrated that pedagogical technologies contribute not only to enhancing students' knowledge and skills but also to their development as individuals. The article also discusses the future prospects of applying pedagogical technologies in the educational process.

Keywords: pedagogical methods, formation of students as teachers, teaching methods, practical exercises, problem-based learning, game-based learning, reflection, creative thinking, professional competencies, educational process.

Kirish. Ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalardan foydalanish bugungi kunda global miqyosda ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Raqamli transformatsiya, innovatsion yondashuvlar va talaba shaxsining markaziy o'ringa ko'tarilishi pedagogik jarayonni tubdan yangilashni talab etmoqda. Pedagogik texnologiya nafaqat o'qitish metodlari majmui, balki butun ta'lim jarayonini tizimli loyihalash, boshqarish va baholashga xizmat qiladigan ilmiy-amaliy model sifatida namoyon bo'ladi. UNESCO ta'rifiga ko'ra, pedagogik texnologiya – bu ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan usullar, jarayonlar va texnik vositalarning integratsiyalashgan tizimidir. Shunday ekan, u o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlovchi muhim omilga aylanmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim islohotlari pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etishni yanada

jadallashtirdi. "Raqamli ta'lim" tashabbuslari, "O'zbekiston–2030" strategiyasi, oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimining joriy etilishi pedagogik jarayonni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu jarayonda zamonaviy dars dizayni, interaktiv metodlar, muammoli o'qitish, masofaviy ta'lim, virtual platformalar va AI asosidagi vositalar o'qituvchi faoliyatining ajralmas qismiga aylandi. Pedagogik texnologiyalar o'qituvchidan yuqori malaka, refleksiv yondashuv va talabaning individual imkoniyatlarini chuqur tahlil qilishni talab etadi.

Ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalarni qo'llashning asosiy afzalliklari sifatida bilimlarning mustahkamligi, talabalarning motivatsiyasi, o'quv jarayonining shaffofligi, baholashning adolatligi, mustaqil ta'lim ko'nikmalarining rivojlanishi va shaxsiylashtirilgan ta'limning kengayishi ko'rsatib o'tiladi. Ayniqsa, ta'lim oluvchilar faol

ishtirok etadigan metodlar – “case-study”, “problem-based learning”, “project work”, “blended learning” – XXI asr kompetensiyalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Pedagogik texnologiyalar ta‘lim berishning barcha bosqichlarida o‘z ifodasini topadi: darsni rejalashtirishdan tortib, materialni yetkazish, monitoring qilish va natijalarni tahlil qilishgacha bo‘lgan jarayonda bir butun tizim yaratadi. Bu tizimda o‘qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, fasilitator va motivator rolini bajaradi. Talaba esa passiv qabul qiluvchi emas, balki faol izlanuvchi, mustaqil o‘rganuvchi va yaratuvchi subyektga aylanadi.

Shu bois, ta‘lim tizimida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning afzalliklarini chuqur o‘rganish, ularning nazariy asoslarini tahlil qilish va amaliy tajribasini umumlashtirish dolzarb ahamiyatga ega. Quyidagi adabiyotlar tahlili mazkur yo‘nalish bo‘yicha yirik olimlarning fikrlarini jamlab, pedagogik texnologiyaning mazmuni, tamoyillari va zamonaviy talablari haqida keng qamrovli ilmiy sharhni taqdim etadi.

Adabiyotlar tahlili. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslarini o‘rgangan tadqiqotlar XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab sezilarli darajada kengaydi. P.Y.Galperin, V.P.Bespalko, N.D.Nikandrov, Y.K.Babanskiy kabi olimlar pedagogik texnologiya konsepsiyasining metodologik poydevorini yaratgan. Bespalko pedagogik texnologiyani “oldindan loyihalashtirilgan va kafolatli natija beruvchi o‘qitish tizimi” sifatida talqin qiladi, bu esa o‘qitish jarayonining samaradorligini aniq mezonlar asosida baholashni ko‘zda tutadi. Babanskiy esa ta‘lim jarayonini optimallashtirish g‘oyasiga tayanib, texnologik yondashuvning samaradorlik, tejamkorlik va ilmiy asoslanganlik kabi tamoyillarini ajratib ko‘rsatgan.

G‘arb pedagogikasida ham bu tushuncha keng o‘rganilgan. J.Deweyning tajriba asosidagi ta‘lim konsepsiyasi, B.Blooming taksonomiyasi, R.Gagnéning o‘qitish bosqichlari, R.Mayerning multimedia o‘qitish nazariyasi pedagogik texnologiyalarning ilmiy asoslarini yanada boyitdi. Xususan, konstruktivizm paradigmasi ta‘lim jarayonini talabani faol kognitiv faoliyati orqali tashkil etishni taklif etadi. Bu yondashuv pedagogik texnologiyalarning interaktiv shakllarini shakllantirishga zamin yaratgan.

O‘zbekistonda pedagogik texnologiyalar bo‘yicha olib borilgan izlanishlar ham boy ilmiy merosga ega. A.Abduqodirov, J.Yo‘ldoshev, Sh.Shoimqulov, O.Tolipov, R.Ishmuhammedovlarning ishlari ta‘lim jarayonini texnologiyalashtirishning metodik asoslarini ishlab chiqqan. Tolipov va Ishmuhammedov pedagogik texnologiyani tizim sifatida ko‘rib, unda maqsad, mazmun, shakl, metod, vosita va natijaning o‘zaro bog‘liqligini ta‘kidlaydi. Mustaqillikdan keyingi ta‘lim siyosatida “innovatsion pedagogika”, “shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish”, “kompetensiyaga asoslangan yondashuv” kabi tushunchalar pedagogik texnologiyalar tadqiqotining yangi bosqichini belgiladi.

Zamonaviy tadqiqotlar asosan raqamli pedagogika, masofaviy ta‘lim, virtual ta‘lim muhiti, AR/VR vositalari, sun‘iy intellekt asosidagi o‘qitish tizimlari va o‘quv analitikasi kabi yo‘nalishlarga e‘tibor qaratmoqda. Anderson va Dronning “ta‘limning uch paradigmasi” modeli (kognitiv, konstruktiv va konnektivistik) bugungi raqamli ta‘limning nazariy asosini ochib beradi. Konnektivizm esa ta‘lim jarayonida tarmoq, axborot oqimi va onlayn hamkorlikning rolini ta‘kidlaydi.

Pedagogik texnologiyalarning afzalliklari bo‘yicha ilmiy adabiyotlarda quyidagi umumiy xulosalar uchraydi:

ta‘lim sifati va samaradorligining oshishi;

o‘quv jarayonining shaxsga yo‘naltirilgan xarakterga ega bo‘lishi;

mustaqil ta‘lim ko‘nikmalarining rivojlanishi;

refleksiv va tanqidiy fikrlashning kuchayishi; baholash jarayonining shaffofligi; ijodiy yondashuv va innovatsion fikrlashning rag‘batlantirilishi.

Interaktiv metodlar – “brainstorming”, “cluster”, “Aqliy hujum”, “debate”, “case-study” – talabalarni faol fikrlashga undaydi. PBL (Problem-Based Learning) va TBLT (Task-Based Language Teaching) kabi texnologiyalar esa real vaziyatlarni modellashtirish orqali amaliy kompetensiyalarni shakllantiradi. Raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilinadigan “blended learning” va “flipped classroom” modellarning samaradorligi ko‘plab tadqiqotlarda ilmiy asoslangan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagogik texnologiyalar ta‘lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini uyg‘unlashtirgan holda, o‘qitishning zamonaviy, innovatsion va samarador modelini yaratadi. Bu esa nafaqat akademik natijalarni, balki talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham qo‘llab-quvvatlaydi.

Tahlil va natijalar. Zamonaviy ta‘lim tizimida pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligini o‘lchash ta‘lim sifatini baholashning eng muhim bosqichlaridan biridir. So‘nggi yillarda xalqaro va milliy tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, texnologiyalashtirilgan dars jarayoni talabalarning bilimni o‘zlashtirish darajasiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Xususan, interaktiv metodlar, modulli ta‘lim va raqamli platformalar bilan boyitilgan o‘qitish shakllari an‘anaviy o‘qitishga nisbatan yuqori natija beradi.

UNESCO (2023) ta‘lim transformatsiyasi bo‘yicha hisobotida qayd etilishicha, masofaviy va aralash o‘qitish modellari joriy etilgan mamlakatlarda talabalarning o‘qish ko‘rsatkichlari o‘rtacha 18–25 foizga oshgan. Shu bilan birga, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Singapur tajribalari shuni ko‘rsatadiki, pedagogik texnologiyalar qo‘llanilganda talabalarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalari 30–40 foizga kuchayadi. Talabalar o‘zlashtirish jarayonida ko‘proq mas‘uliyatli bo‘ladi, o‘qituvchi esa baholash va monitoringni shaffofroq tashkil eta oladi.

O‘zbekistonda ham yangicha yondashuvlar sezilarli natija bermoqda. Oliy ta‘lim muassasalarida kredit-modul tizimi joriy etilishi bilan birga elektron baholash, LMS tizimlari, virtual laboratoriyalar va video-darslar o‘z o‘rnini topdi. Oliy ta‘limni rivojlantirish markazi (OTRM, 2024) o‘tkazgan tadqiqotga ko‘ra, interaktiv metodlardan foydalanuvchi o‘qituvchilarning talabalar tomonidan baholanishi 4.3 ballni tashkil etgan bo‘lsa, an‘anaviy ma‘ruza uslubidan foydalanadigan o‘qituvchilarda bu ko‘rsatkich 3.6 ballni tashkil etgan. Bu raqamlar texnologiyalarning nafaqat bilim, balki motivatsiya va muloqot sifatiga ham ta‘sir qilayotganini ko‘rsatadi.

Pedagogik texnologiyalarning samaradorligini ta‘lim jarayonining bir nechta komponentlari bo‘yicha baholash mumkin:

1. O‘quv natijalari

Interaktiv texnologiyalar qo‘llangan darslarda talabalar yuqori darajada faol qatnashadi. PBL, TBLT, case-study kabi metodlar tahlil, sintez, muloqot va muammo hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu global kompetensiyalar PISA va CEFR talablariga ham mos keladi.

2. Motivatsiya va ishtirok darajasi

Gamifikatsiya, video-kontent, o‘yin elementlari, badge tizimlari talabalarning o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. O‘quv jarayonida rag‘bat mexanizmlarining qo‘llanishi talabalarning darsda davomiy qatnashishi va vazifalarni o‘z vaqtida topshirishini kengaytiradi.

3. Mustaqil ta‘lim ko‘nikmalari

Flipped classroom yoki LMS tizimlarida topshiriq yuklash texnikasi talabani mustaqil izlanishiga turtki beradi. Shu bois, texnologiyalashgan kurslarni tugatgan talabalar orasida mustaqil o'qish ko'nikmasining 35–40 foizga oshishi kuzatilgan.

4. Baholashning shaffofligi

Elektron jurnallar, test tizimlari, rubrikalar baholash jarayonini aniq va adolatli qiladi. Talaba o'z reytingini real vaqt rejimida kuzatadi, bu esa o'z ustida ishlashga turtki bo'ladi.

5. O'qituvchi mehnatining optimallashtirishi

Pedagogik texnologiyalar o'qituvchining yuklamasini kamaytiradi: avtomatik baholash, tayyor onlayn platformalar, resurslar kutubxonasi vaqtini tejaydi va kreativ vazifalarga ko'proq e'tibor qaratish imkonini beradi.

Keng ko'lamlı tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonining barcha bosqichlarini — rejalashtirishdan tortib monitoring va natijalarni tahlil qilishgacha — tizimli ravishda kuchaytiradi. Shu bois, zamonaviy ta'lim konsepsiyalari, xususan "Hayot davomida ta'lim olish", "Raqqamli pedagogika", "Individual ta'lim trayektoriyalari" texnologiyalarsiz to'liq shakllana olmaydi.

Ta'lim tizimi jadal rivojlanayotgan zamonimizda pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim sifatini oshirish va o'quv jarayonini samarali tashkil etishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonida yangi uslublar va metodlarni qo'llash imkonini beradi, bu esa o'quvchilarni yanada faol, ijodiy va mustaqil fikrlovchi shaxslar sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

Pedagogik texnologiyalar tushunchasi

Pedagogik texnologiyalar - bu o'qitish jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, o'rganish va baholashda qo'llaniladigan nazariy va amaliy uslublar, strategiyalar, metodlar va resurslardir. Ular o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish jarayonini tartibga solishga yordam beradi.

Foydalanishning afzalliklari

1. Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Pedagogik texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'zlarining individual ehtiyojlariga,

qobiliyatlariga va qiziqishlariga mos ravishda o'qitish jarayonida faol ishtirok etishlari mumkin. Bu, o'z navbatida, ularning motivatsiyasini oshiradi.

2. Interaktivlik: Zamonaviy pedagogik texnologiyalar interaktiv ta'lim uslublarini qo'llashga imkon beradi. O'quvchilar guruhda yoki juftlarda ishlash, muammolarni hal qilish, o'z fikrlarini ifodalash va o'zaro muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

3. O'quv jarayonining sifatini oshirish: Pedagogik texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quv jarayonini samarali rejalashtirish va tashkil etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalarga aylantirishni ta'minlaydi.

4. Texnologik bilimlarni rivojlantirish: O'quvchilar zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni o'rganadilar, bu esa ularning kelajakda ish faoliyatida muhim rol o'ynaydi. Kompyuter bilimlari, internet va boshqa texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, raqqamli muhitda mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini beradi.

5. Baholash va tahlil qilish imkoniyatlari: Pedagogik texnologiyalar yordamida o'quv jarayonini baholash va tahlil qilish jarayonini optimallashtirish mumkin. Bu, o'qituvchilarga o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va zarur holatlarda o'quv jarayonini o'zgartirish imkonini beradi.

6. Innovatsion yondashuvlar: Zamonaviy pedagogik texnologiyalar innovatsion ta'lim metodlarini, jumladan, blended learning (aralash ta'lim), flipped classroom (aynalangan sinf) va boshqa yondashuvlarni qo'llashga imkon beradi. Bu metodlar o'quv jarayonining yangilik va samaradorligini oshiradi.

Xulosa va takliflar. Ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalardan foydalanish nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshiradi, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishiga ham yordam beradi. O'qituvchilar pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etishlari mumkin, bu esa ta'lim sifatini yaxshilashga olib keladi. Kelajakda pedagogik texnologiyalarni yanada kengroq qo'llash ta'lim tizimining rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. Abdurazakov, Sh. (2020). «Pedagogik metodlar va ta'lim jarayoni». Tashkent: O'qituvchi.
2. Karimova, N. (2018). «Talabalarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish». Samarkand: SamDU nashriyoti.
3. Qodirov, B. (2019). «O'qitish metodlari: nazariya va amaliyot». Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Shodmonov, A. (2021). «Muammoli ta'limning ahamiyati». Tashkent: Maktabgacha ta'lim.
5. Turayev, A. (2022). «Pedagogik texnologiyalar: nazariy va amaliy asoslar». Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
6. Tojiboyev, R. (2017). «Pedagogik faoliyatda o'yinli ta'lim». Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
7. Saidov, I. (2020). «Ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodlari». Tashkent: O'zbekiston ta'limi.